MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta ta' l-10 ta' Ottubru, 2006

Citazzjoni Numru. 888/2003

Joseph Gauci.

vs.

Korporazzjoni Enemalta.

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 29 ta' Awissu 2003 u pprezentata quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi fil-15 ta' Gunju 2000 l-attur kien qed jahdem b'inkarigu tal-konvenut f'Busketto Road, ir-Rabat (Malta);

Illi waqt li l-attur kien tiela' ma' sellum li kien qed jistrieh ma' arblu tad-dawl biex jaghmel xoghol ta' manutenzjoni

fuq il-linja ta' distruzzjoni ta' l-elettriku, l-arblu proprjeta` tal-Korporazzjoni konvenuta ceda u nizel ghal isfel bis-sellum b'kollox.

Illi l-attur sofra danni ingenti b'rizultat ta' dan il-korriment, kif jirrizulta ahjar miz-zewg rapporti medici hawn annessi u mmarkati Dok. "A" u Dok. "B", liema korriment gara minhabba t-tort u jew negligenza u jew nuqqas ta' osservanza tal-prekawzjoni mehtiega da parti tal-Korporazzjoni konvenuta li ma pprovdietx *"a safe system of work"* u dan kif jirrizulta ahjar waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

Illi l-Korporazzjoni konvenuta giet interpellata biex tersaq ghal likwidazzjoni u hlas tad-danni kollha li sofra l-attur izda baqghet inadempjenti;

Illi ghalhekk l-istess attur talab lill-Korporazzjoni konvenuta tghid ghaliex din il-Qorti m'ghandhiex:-
1. Tiddikjara illi l-Korporazzjoni konvenuta hi responsabbli ghall-incident li fih safa korrut l-attur fil-15 ta' Gunju 2000.

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-attur minhabba dan l-korriment u dan *okkorrendo* bl-opra ta' periti nominandi.

3. Tikkundanna lill-Korporazzjoni konvenuta thallas lill-attur id-danni kollha hekk likwidati.

Bl-ispejjez komprizi dawk ta' l-ittra ufficjali tat-3 ta' Ottubru 2001 kontra l-Korporazzjoni konvenuta li hi ngunta ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni ta' l-attur a fol. 2 tal-process;

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokumenti esebiti u mmarkati bhala Dok. '"A" li huwa certifikat mediku rilaxxat minn Dr. Anthony Zrinzo bhala *Consultant Neurological Surgeon* datat 27 ta' Awissu 2001 fejn gie indikat li l-konvenut soffra minn dizabilita' permanenti kawza ta' l-istess incident fil-grad ta' hmistax fil-mija (15%) u Dok. "B" konsistenti f'certifikat mediku rilaxxat minn Dr. Raymond

Gatt *Orthopaedic Surgeon* datat l-1 ta’ Settembru 2002 fejn jindika li l-konvenut soffra minn dizabilita’ permanenti kawza ta’ l-istess incident fil-grad ta’ ghaxra il-mija (10%) kif jidher a fol. 4 u 7 tal-process;

Rat li din il-kawza kienet appuntata ghas-smiegh minn din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri ghas-seduta tal-5 ta’ Novembru 2003.

Rat in-nota ta’ l-eccezzjonijiet tal-Korporazzjoni Enemalta datata 26 ta’ Settembru 2003 a fol 15 tal-process fejn gie eccepit:-

1. Illi t-talbiet attrici huma nfondati kemm fil-fatt kif ukoll fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjes *stante* illi l-Korporazzjoni konvenuta mhijiex responsabbli ghall-incident riferit li sehh unikament minhabba t-traskuragni, non kuranza u nuqqas ta’ attenzjoni u prudenza ta’ l-attur fl-adempiment ta’ xoghlu;

2. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-Korporazzjoni konvenuta a fol 15 u 16 tal-process.

Rat il-verbali tas-seduti mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri tal-5 ta’ Novembru 2003 a fol 17 tal-process fejn dehret Dr. Lydia Zerafa ghall-attur. Sussegwentament deher Dr. Damien Degorgio ghall-Korporazzjoni konvenuta. Il-kawza giet differita ghal prezentata ta’ l-affidavits ta’ l-attur ghat-28 ta’ Marzu 2004; tas-26 ta’ Marzu 2004; u tat-30 ta’ Gunju 2004 ilkoll differiti ghal prezentata ta’ l-affidavits ta’ l-attur.

Rat in-nota ta’ l-attur **Joseph Gauci** datata 1 ta’ Lulju 2004 li permezz taghha pprezenta l-affidavit tieghu kif jidher a fol 21 u mmarkat Dok ‘JG1’.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri tat-2 ta’ Novembru 2004 a fol 33 fejn dehret Dr.

Lydia Zerafa ghall-attur prezenti u pprezentat tliet affidavits. Ma deher hadd ghall-Korporazzjoni konvenuta. L-attur talab in-nomina ta' periti medici u issuggerixxi ghal dan l-iskop lil Norbert Vella, konsulent fin-neurologia u Charles Grixti konsulent ortopediku. Il-kawza giet differita ghas-7 ta' Dicembru 2004 ghal prezentata ta' l-affidavit ta' l-attur u n-nomina ta' l-esperti medici.

Rat in-nota ta' **Joseph Gauci** pprezenta fit-2 ta' Novembru 2004 li permezz taghha pprezenta l-affidavits ta' **Christopher Portelli** kif immarkati bhala Dok 'JG2'**,** ta' **Jesmond Seguna** Dok 'JG3' u **Anthony Pace** Dok 'JG4'**,** kif jidhru minn fol 35 sa 38 tal-process.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri tas-7 ta' Dicembru 2004 a fol 40 fejn deher Dr. Damien Degiorgio ghall-Korporazzjoni konvenuta u qabel ma' l-esperti ndikati mill-attur. Il-Qorti nnominat lill-konsulent Mr. Norbert Vella (Neurologija) u Mr. Charles Grixti (Ortopediku) bhala esperti medici biex jirrelataw konguntament dwar id-dizabilita` allegata mill-attur. Dr. Degiorgio ta ruhu notifikat bl-affidavit ta' l-attur. Sussegwentament dehret Dr. Lydia Zerafa u pprezentat affidavit ta' **Carmelo Camilleri** b'kopja lill-kontro-parti u ddikjarat li l-attur ghalaq il-provi. Il-kawza giet differita ghall-15 ta' Frar 2005 ghar-rapport; tat-18 ta' Frar 2005 (fol 48) fejn deher l-attur assistit minn Dr. Lydia Zerafa u Dr. Vanessa Borg li assocjat ruhha fil-patrocinju tal-Korporazzjoni konvenuta ma' Dr. Damien Degiorgio. L-esperti medici gew awtorizzati jahilfu r-relazzjoni taghhom fir-Registru b'dan li z-zmien kontemplat fl-**Art 677 Kap 12** jibda jidekorri mis-seduta sussegwenti. Il-kawza giet differita ghat-18 ta' Marzu 2005 ghall-hlas u konferma tar-rapport; tat-18 ta' Marzu 2005 (fol 51) fejn dehru d-difensuri tal-partijiet u deher l-attur. Deher ukoll il-konsulent Mr. Carmel Grixti u kkonferma r-rapport mediku. Il-kawza giet differita ghas-19 ta' April 2005 ghal konferma tar-rapport tal-konsulent Dr. Norbert Vella; u tas-19 ta' April 2005 fejn il-kawza baqghet differita ghat-18 ta' Mejju 2005 ghal konferma tar-rapport mediku mill-konsulent Norbert Vella.

Rat ir-rapport mediku a fol 53 tal-process, maghmul mill-Konsulent Mediku Dr. Norbert Vella u mill-Kirurgu Mr. Charles Grixti li gie pprezentat fir-Registru Superjuri fl-14 ta' Frar 2005 u mahluf fis-seduta tat-18 ta' Marzu 2005 minn Mr. Carmen Grixti u fis-seduta tat-18 ta' Mejju 2005 li halef ir-relazzjoni kongunta l-Perit Mediku Dr. Norbert Vella, fejn gie konkluz illi:- *irrizulta li fl-irkoppa x-xellugija kellu ticrita fil-meniscus li ghalija kellu bzonn operazzjoni u ghandu wkoll sinjali ta' ticrita fil-menicus tan-naha ta' barra ta' l-irkoppa l-leminja, u li ghalija bbukjat ghal operazzjoni ohra. Min-naha ta' dahru Gauci ma sofra l-ebda ksur izda strenja l-ligamenti tan-naha t'isfel tad-dahar (lumbo-sacrali).*

L-MRI tas-sinsla lumbo-sakrali li ttiehed ghaxar xhur wara l-accident wera sinjali ta' digenerazzjoni fid-disks. Dan certament ma setax isir fi zmien qasir ta' 10 xhur.

Madanakollu, minhabba l-istrain li issa sar kroniku fil-ligamenti tan-naha t'isfel ta' dahru, kif ukoll, minhabba l-hsara forma ta' ticrit fil-meniscus, kemm fl-irkoppa l-leminija, u dik ix-xellugija, ahna nistmaw id-dizabbilta` li sofra Joseph Gauci kagun ta' l-accident li kellu fil-15 ta' Gunju 2000, ***ta' ghaxra fil-mija (10%).***

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri tat-18 ta' Mejju 2005 a fol 60 tal-process fejn dehru l-Perit Mediku Dr. Norbert Vella li halef ir-relazzjoni kongunta tieghu. Deher ukoll Dr. George Abela ghall-attur. Il-kawza giet differita ghas-7 ta' Ottubru 2005 ghall-ezami tar-rapport mediku u konkluzjoni provi ta' l-attur.

Rat in-nota tal-Korporazzjoni Enemalta datata 24 ta' Mejju 2005 a fol 61 tal-process li permezz taghha rriservat id-dritt taghha ghall-perizja perizjuri skond il-ligi.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri tas-7 ta' Ottubru 2005 a fol 62 tal-process fejn deher Dr. George Abela ghall-attur li rrimetta ruhu ghar-

rapport mediku u ddikjara li l-attur kien iddikjara li ghalaq il-provi tieghu fis-7 ta’ Dicembru 2004. Il-kawza giet differita ghat-23 ta’ Novembru 2005 ghall-prezentata ta’ l-affidavits tal-Korporazzjoni konvenuta u provi *viva voce* ta’ l-istess; tat-23 ta’ Novembru 2005 (fol 63) fejn deher Dr. George Abela ghall-attur prezenti u deher Dr. Damian Degiorgio ghall-Korporazzjoni konvenuta li pprezenta zewg affidavits ta’ **Jesmond Agius** (fol 85) u **Anton Azzopardi** (fol 87) b’kopja lill-kontro-parti li rtiraha *seduta stante*. Xehdu **Antoine Busuttil** prodott mill-konvenuta, **Jesmond Agius** prodott mill-attur u in kontro-ezami u **Anton Azzopardi** prodott ukoll mill-attur u in kontro-ezami. Il-kawza giet differita ghat-8 ta’ Frar 2006 ghall-konkluzjoni tal-provi tal-Korporazzjoni konvenuta.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem il-Qorti kif hekk attwalment presjeduta tat-8 ta’ Frar 2006 a fol 90 tal-process fejn deher Dr. Damien Degiorgio ghall-Korporazzjoni konvenuta u ddikjara li ma kellux provi aktar ghall-istess. Dehru wkoll Dr. Lydia Zerafa u Dr. George Abela ghall-attur. Il-Qorti pprefeggiet terminu ta’ tletin (30) gurnata lill-attur biex jipprezentna n-nota ta’ osservazzjonijiet bil-visto/notifika lid-difensuri tal-kontro-parti li jkollhom tletin (30) gurnata biex jirrispondu, mid-data tan-notifika tan-nota ta’ osservazzjonijiet, b’dan li jekk in-nota tal-Korporazzjoni konvenuta jibda jghaddi mill-gheluq tat-terminu moghti lill-attur. Il-Qorti dderigiet lill-attur biex fl-istess nota jikkwantifika l-ammont ta’ danni li qed jirreklama. Il-kawza giet differita ghall-finali trattazzjoni ghat-3 ta’ Mejju 2006.

Rat in-nota ta’ sottomissjonijiet ta’ l-attur Joseph Gauci datata 9 ta’ Marzu 2006 a fol 91 tal-process.

Rat in-nota ta’ sottomissjonijiet tal-Korporazzjoni Enemalta pprezentata fis-6 ta’ April 2006 a fol 101.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma quddiem il-Qorti hekk presjeduta tat-3 ta’ Mejju 2006 a fol 106 fejn meta ssejhet il-kawza Dr. Damien Degiorgio ghall-Korporazzjoni Enemalta. Dr. George Abela, Dr. Lydia Zerafa u l-attur issejhu diversi drabi baqghu ma dehrux. Ghal kull *buon*

fini Dr. Damien Degiorgio rrinunzja ghan-nomina ta' Periti Perizjuri (fol 61). Il-kawza giet differita ghas-sentenza in difett ta' ostakolu ghall-10 ta' Ottubru 2006.

Rat ix-xhieda kollha prodotta.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

Illi din hija kawza fejn l-attur qed ifittex lill-korporazzjoni konvenuta peress li qed isostni li fil-15 ta' Gunju 2000 l-attur kien qed jahdem b'inkarigu tal-konvenut f'Busketto Road, ir-Rabat (Malta) u waqt li huwa kien tiela' mas-sellum li kien qed jistrieh ma' arblu tad-dawl biex jaghmel xoghol ta' manutenzjoni fuq il-linja ta' distruzzjoni ta' l-elettriku, l-arblu proprjeta` tal-Korporazzjoni konvenuta ceda u nizel ghal isfel bis-sellum b'kollox; minhabba f'hekk l-attur jallega li sofra danni ingenti b'rizultat ta' dan il-korriment, kif jirrizulta ahjar miz-zewg rapporti medici hawn annessi u mmarkati Dok. "A" u Dok. "B", liema korriment gara minhabba t-tort u jew negligenza u jew nuqqas ta' osservanza tal-prekawzjoni mehtiega da parti tal-Korporazzjoni konvenuta li ma pprovdietx *"a safe system of work"* u ghalhekk l-istess attur talab lill-Korporazzjoni konvenuta tigi iddikjarata responsabbli ghall-incident li fih safa korrut l-attur fil-15 ta' Gunju 2000; talba li jigu likwidati d-danni sofferti minnu minhabba dan l-korriment u dan *okkorrendo* bl-opra ta' periti nominandi, u fl-ahharnett sabiex l-Korporazzjoni konvenuta tigi kkundannata thallas lill-attur id-danni kollha hekk likwidati.

Illi l-korporazzjoni konvenuta tghid li hija mhux responsabbli ghall-istess incident u dan ghax isostni li l-korrimett ta' l-attur gara minhabba nuqqas u traskuragini da parte tieghu.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta li l-attur fil-15 ta' Gunju 2000 kien qed jahdem bhala *Assistant Distribution Tradesman*

fi.Busketto Road, Rabat, Malta u kellhu l-inkarigu li jaghmel manutenzjoni fuq il-linji ta’ distribuzzjoni ta’ l-elettriku, jghaddi linji ta’ distribuzzjoni ta’ l-elettriku, jaghmel *cables* ghall-servizzi godda u jwahhal brakets mal-hitan. Kien liebes l-ilbies prottettiv kollu provdut mill-korporazzjoni, inkluz s-*safety shoes, high visibility coat, safety belt u helmet.*

Illi sabiex jaghmel parti minn dan ix-xoghol konsistenti f’manutenzjoni partikolari ghamel sellum ma’ l-arblu tad-dawl proprjeta’ tal-Korporazzjoni Enemalta, kif necessarjament kellu jaghmel, u kif kien tiela’ mas-sellum l-istess arblu beda jcedi, bl-attur jipprova jinzel minn fuq is-sellum izda l-arblu ceda bil-konsegwenza li waqa’ ghall-isfel bis-sellum b’kollox, bir-rizultat li l-attur waqa’ ghall-isfel minn gholi ta’ cirka tlett metri u nofs, u spicca bil-qieghda fuq knaten tal-gebel b’irkobtu x-xellugija milwija u s-sellum fuq spallejh; mieghu kien hemm Anthony Pace, Christopher Portelli u Jesmond Seguna.

Illi dan gie kkonfermat fir-rapport dwar l-incident li gie esebit mill-attur bhala Dok. “C” fejn jinghad li *“he was climbing a ladder which was attached with a tension pole” “while he was climbing up the ladder attached with a pole, the pole broke up, he tried to go down and the last steps jumped on the d. Consequently he hurt his back”.* Hemm indikat li *“accident happened during the normal course of the employee’s duty” u li “accident was not due to any negligence on the part of the said employee any other person, or the Corporation”* u dan b’ittri *stenciled* kif jidher a fol. 25 tal-process. L-ufficjali inkarigat li ghamel ir-rapport datat 15 ta’ Gunju 2000 certu Carmelo Camilleri, *Principal District Officer* mal-Korporazzjoni konvenuta, kkonferma li l-attur kien liebes l-ilbies prottettiv.

Illi l-istess deskrizzjoni ta’ l-incident giet moghtija f’rapport lid-Dipartiment tas-Sigurta’ Socjali fejn jinghad li *“waqt li kien tiela’ ma’ l-arblu, l-arblu ceda, beda jipprova jinzel, u l-ahhar ftit skaluni kellu jaqbizhom”* u dan ir-rapport jinsab esebit bhala Dok. “D” .

Illi l-versjoni ta' l-attur kienet ikkonfermata mix-xhieda ta' Christopher Portelli, *Assistant Tradesman* mal-Korporazzjoni Enemalta datat l-1 ta' Novembru 2004 fejn jghid li:-

"waqt li Joseph Gauci kien tiela' mas-sellum li kien qed jistrieh ma' l-arblu tad-dawl sabiex jaghmel ix-xoghol fuq il-linji ta' distribuzzjoni tal-elettriku, l-arblu ceda u nizel ghal isfel bis-sellum b'kollox. Joseph Gauci pprova jinzel malajr mas-sellum izda xorta waqa' ghall-isfel madwar tlett metri u nofs……".

Illi din il-versjoni giet ikkorroborata wkoll mix-xhieda ta' Jesmond Seguna impjegat bhala *Assistant Tradesman* mal-Korporazzjoni Enemalta u mix-xhieda ta' Anthony Pace impjegat bhala *Lines Man* ma' l-istess Korporazzjoni Enemalta fl-affidavits rispettivi taghhom datati l-1 ta' Novembru 2004. Carmelo Camilleri impjegat bhala *Principal District Officer* mal-Korporazzjoni konvenuta fl-affidavit tieghu tad-9 ta' Novembru 2004 jikkonferma li kien inkariga lill-attur jaghmel l-istess xoghol u wkoll li wara l-incident inghata din il-versjoni u kien ghalhekk li hejja r-rapport datat 15 ta' Gunju 2000 u esebit f'dawn l-atti bhala Dok. "C" u jghid ukoll li *"Joseph Gauci dejjem qeda d-doveri tieghu b'mod diligenti u sodisfacenti".*

Illi l-attur jghid li l-arblu kien imsaddad u ma kienx fi stat ta' manutenzjoni tajba u jghid ukoll li wara l-incident tieghu l-Korporazzjoni bdiet tiehu prekawzjonijiet mehtiega meta tigi biex tpoggi l-istess arbli u dan billi jsir il-qatran u jsir il-konkos u jaraw li ma jkunx imiss mal-hamrija. Dan gie ikkonfermat mill-haddiema li kienu jassistu jew ma' l-attur fil-mument meta gara l-inicident izda fuq kollox mill-imsemmi Carmelo Camilleri li jghid fl-affidavit tieghu li *"ccekjajt l-arblu u nnutajt li dan kien imdawwar b'turbazz, ramel, u zrar u kien issaddad minn gewwa, iddeterjora u tqaccat minn mal-wicc tal-hamrija, bil-konsegwenza li kif hass il-piz ta' l-attur ceda u waqa' ghal isfel bih b'kollox".*

Illi l-istess ufficjal tal-Korporazzjoni konvenuta stess jghid li:-

“Nghid ukoll illi fil-prezent, il-Korporazzjoni Enemalta ezaminat il-kondizzjoni tal-arbli tal-elettriku diga nstallati u dwarhom ittiehdu l-prekawzjonijiet mehtiega u issa qed jigu nstallati arbli galvanizzati u jaghmlulhom il-qatran mal-parti t’isfel li jkollha kuntatt mal-hamrija, sabiex b’jekk jevitaw incidenti simili”.

Illi Jesmond Agius, impjegat mal-korporazzjoni konvenuta kkonferma wkoll fix-xhieda tieghu tat-23 ta’ Novembru 2005 li l-arblu wara l-incident huwa sabu mqaccat, u skond huwa tqaccat minhabba *“corrosion, kif imsaddad hafna”;* jghid li issa l-arbli huma galvanizati, u li qabel dan ma kienx issir tant li ddiskriva dan l-arblu bhala wiehed mill-antiki. Dwar x’jaghmlu sabiex jaraw jekk il-post fejn ikunu qed jahdmu l-haddiema ikunx sikkur u *safe,* qal li jaraw il-post, jaraw li l-haddiema ikollhom l-ilbies protettiv u ghodod, izda *“bhala arbli ma nduruhomx”.* Fil-fatt kompla jghid li sallum tali spezzjoni ghadha ma ssirx; jsostni biss li kien qed isiru tahdidiet biex jinxtara apparat biex attwalment jiccekkja l-hxuna tal-materjal ta’ l-arblu u sakemm xehed ma kienx jaf jekk inxtarax. Anna Azzopardi kkonfermat ukoll li l-istess arblu ma’ kienx galvanizzat u kien *corroded* u tghid li tant kienu dawn l-arbli antiki u tant kienu *corroded* illi kienu ta’ kulur skur hafna bis-sadid; qalet li bhala persuna fid-dipartiment tal-*Health and Safety* ta’ l-istess korporazzjoni ghamlet rakkomandazzjoni li tali arbli jigu verifikati minn enginier, izda ma jidhirx jekk din bdietx isehh jew le. Mill-bqija l-istess xhieda anke prodotti mill-korporazzjoni konvenuta kkonfermaw li l-istess attur wegga’ ghaliex waqa’ l-arblu minhabba li dan kien difettuz.

Illi minn din ix-xhieda kollha jirrizulta li bla ebda dubju li l-kawza ta’ l-incident in kwistjoni kien il-fatt li l-arblu tad-dawl proprjeta’ tal-Korporazzjoni Enemalta, li l-attur intbaghat biex jaghmel xoghol fuqu, kien fi stat hazin ta’ *corrossion,* tant li kien imsaddad sew, kemm minhabba nuqqas ta’ manutenzjoni, kif ukoll minhabba l-mod li kien imwahhal, ukoll b’kuntatt dirett mal-hamrija, u wkoll minhabba l-kwalita’ tieghu li lanqas biss kien galvanizzat; tant huwa minnu dan li jirrizulta mix-xhieda kollha prodotta li fil-fatt minn dak in-nhar ‘il quddiem jidher li l-mod kif

jitwahhlu l-arbli tbiddel bil-mod deskritt mill-istess xhieda kollha prodotti.

Illi jirrizulta wkoll u jidher pero' li la dak in-nhar u lanqas illum ma jsir l-ebda ezami sabiex qabel ma jsir xi xoghol fuq xi arblu, l-istess jigi ndikat jew ezaminat jew investigat minn qabel jekk dan l-arblu huwiex fi stat tajjeb, patikolarment sabiex jiflah certu piz; zgur li f'dak iz-zmien mertu ta' l-incident tal-kawza odjerna dan ma kienx isir u ghalhekk jidher car li dan l-incident sehh minhabba l-istat hazin li kien fih l-istess arblu, li kien fi stat hazin ta' manutenzjoni; jirrizulta wkoll li ma' kienux qed jigu adoperati lanqas mezzi idoneji sabiex tali arbli jkunu u jibqghu stabbli; gie wkoll ippruvat li kienu jintbaghatu mpjegati fuq il-lant tax-xoghol mill-istess korporazzjoni bla ma l-istess korporazzjoni taghmel xi forma ta' ezami sabiex tara li l-ambjent fejn kien ser isir ix-xoghol, u f'dan il-kaz fejn kien ser jahdem l-attur kienx wiehed *safe;* jidher li din il-prekawzjoni qatt ma inhadet fil-kaz in ezami izda minkejja dan l-istess Korporazzjoni xorta wahda ordnat lill-attur sabiex jaghmel xoghol fuq l-istess arblu, liema xoghol kien jinnecessita' li l-attur jitla' ma' l-istess arblu b'sellum, haga li huwa ghamel bil-konsegwenzi ndkati, anke ghaliex ma kellux lanqas mezzi ohra sabiex jaghmel tali xoghol.

Illi minn dan kollu jidher li l-istess korporazzjoni naqset mill-obbligu taghha li tipprovdi post u ambjent sikur li fih jistghu jahdmu bla perikolu l-haddiema taghha, anzi jidher li bin-nuqqasijiet taghha, nkluz dak li taghmel ezami jew spezzjoni semplici sabiex tara minn qabel li l-post u l-ambjent fejn ikun ser isir ix-xoghol huwa wiehed *safe*, (li jinkludi wkoll li jigi ezaminat l-istat ta' l-istess arblu, inkluza l-hxuna tieghu, kif inhu imwahhal, ta' liema materjal huwa, l-istat ta' *corrission* tieghu, u jekk jiflahx ghal xoghol fuqu), jidher li ma sarx u ghalkemm minn dak in-nhar ta' l-incident sallum certi prattici hziena tbiddlu, jidher li xorta wahda qabel isir xoghol fuq xi arblu dan baqa' ma jigix ezaminat; lanqas huwa car jekk illum certu makkinarju, anke biex wiehed jezamina l-hxuna ta' tali arblu li jkun ser isir xoghol fuqu, (almenu sal-mument li l-impjegati tal-korporazzjoni xehdu fil-kawza), huwiex almenu disponibbli

u dan in-nuqqas kollu huwa certament ghad-dannu ta' l-impjegati ta' l-istess korporazzjoni, li b'hekk tkun qed tpoggi lill-istess adetti taghha f'posizzjoni ta' perikolu potenzjali jekk mhux perikolu attwali.

Illi dan huwa konformi ma' dak li gie deciz fit-30 ta' April, 1997 fil-kawza fl-ismijiet **"Joseph Bugeja vs Anthony Falzon et pro et noe"** (P.A. (N.A.) - Citaz. Numru 664/8/NA) fejn intqal hekk:-

"Dan l-artikolu (993) fuq kwotat igib bhala wiehed mill-obbligi effett ta' dawn il-kuntratt l-obbligu ta' min ihaddem biex jipprovdi kundizzjonijiet fuq ix-xoghol li jassiguraw is-sahha tal-haddiem fl-ambjent tax-xoghol tieghu".

Illi jigi relevat li *ai termini* tal-Att biex jippromwovi s**-Sahha u s-Sigurta' fuq il-Post tax-Xoghol - Att Numru VII ta' l-1994** fl-**artikolu 2 (2)** tal-istess jinghad li:-

Artikolu. 2 (2) (a) "Illi huwa dmir ta' min ihaddem lil xi persuna ohra li jizgura li l-post fejn isir ix-xoghol ikun hieles minn sogri bla bzonn ghas-sahha u minn perikli li jistghu jigu evitati ghall-inkolumita' fizika u psikologika tal-haddiema".

Artikolu.2 (2) (b) "Huwa dmir ukoll ta' min ihaddem li jizgura illi kull process ta' xoghol imqabbad minnu jkun hieles minn kull sogru bla bzonn ghas-sahha u minn kull perikolu li jista' jigi evitat ghall-inkolumita' fizika u psikologika tal-haddiema impjegati minnu u ta' haddiema impjegati minn xi persuna li lilha jkun qabbad xi xoghol, sew jekk tkun persuna li timpjega lilha nnifisha, kuntrattur jew sub-kuntrattur".

Illi tenut kont tal-principju stabbilit fis-sentenza **"Joseph Bugeja vs Anthony Falzon"** (P.A. 30 ta' April 1997), reitterata fis-sentenzi **"Emmanuel Grech vs Carmelo sive Charles Farrugia et nomine"** (A.C. 7 ta' Dicembru 1994); **"Keith Caruana vs Joseph Paris et nomine"** (P.A. 12 ta' Frar 1999); **"Emmanuel Felice vs Freeport Terminal p.l.c."** (P.A. (RCP) 27 ta' Gunju 2002); **"Carmel Baldacchino vs Freeport Terminal p.l.c."** (P.A. (RCP)

27 ta’ Frar 2002); u **“Anton Debono vs Law Qunitano”** (P.A. (RCP) 24 ta’ Marzu 2000) il-Qorti sostniet illi bl-applikazzjoni tal-artikoli appositi, huwa obbligu ta’ min ihaddem biex jipprovdi kondizzjonijiet li jassiguraw is-sahha tal-haddiem fuq il-post tax-xoghol tieghu. Tal-istess portata hija s-sentenza ricenti **“Robert Camilleri vs Malta Shipbuilding Company Limited”** (P.A. (AJM) 26 ta’ Frar 2001) fejn inghad li s-socjeta’ konvenuta ghandha tinzamm responsabbli meta ma tiehux hsieb li tipprovdi ambjent li jassikura s-sahha tal-haddiem.

Illi ghalhekk, isegwi li min ihaddem ghandu l-obbligu li jizgura ruhu li l-ambjent tax-xoghol huwa tali li l-impjegati tieghu ma jkunux esposti ghal risjki inutili. Fil-kawza fl-ismijiet **“Joseph Cini vs George Wells et nomine.”** (Citaz. Numru 766/93 NA) deciza fid-29 ta’ Mejju 2001, intqal li min ihaddem ghandu l-obbligu u d-dmir li jipprovdi sorveljanza adegwata sabiex l-ambjent tax-xoghol ma jkunx konducenti ghal kwalunkwe forma ta’ incident li jippregudika lill-impjegati tieghu.

Illi ghalhekk ma hemm l-ebda dubju li mill-gurisprudenza recenti tistabbilixxi inekwivokabilment li min ihaddem ghandu d-dover li jara li l-post tax-xoghol ikun dejjem fi stat ragonevoli ta' sikurezza ghal min ikun qed jahdem u f'dan ir-rigward issir riferenza wkoll ghall-kawzi fl-ismijiet **“John Sultana vs Francis Spiteri et noe”** (K. 28 ta’ Mejju 1979); **“Emmanuel Grech vs Carmelo sive Charles Farrugia et noe”** (A.C. 7 ta' Dicembru 1994); **“Keith Caruana vs Joseph Paris et nomine”** (P.A. 12 ta’ Frar 1999) u **“Joseph Cini vs George Wells proprio et nomine.”** (P.A. 29 ta’ Mejju 2001) fejn fl-ahhar decizjoni citata inghad:-

*“illi l-konvenuti naqsu mill-obbligu taghhom li jipprovdu kundizzjonijiet fuq il-post tax-xoghol intizi biex jipprotegu s-sahha tal-haddiem. Huma kellhom jipprovdu sistema ta' supervizjoni fuq il-haddiema intiza sabiex jigu evitati incidenti bhal ma gara fil-kaz odjern. Vide wkoll **“Michael Fenech vs Sammy Meilaq nomine”.** (P.A. (DS) 23 ta’ Ottubru 2001**); “John Sultana vs Francis Spiteri et nomine”** deciza fit-28 ta’ Mejju, 1979, mill-Qorti tal-*

*Kummerc; **“Emanuel Grech vs Carmelo sive Charles Farrugia et nomine”** (A.C. 7 ta’ Dicembru 1994), **“Joseph Bugeja vs Anthony Falzon”** (P.A. 30 ta’ April 1997), u **“Carmel Cini vs Carmel Caccopardo nomine”** (P.A. (NA) 5 ta’ Ottubru 1999).*

Illi fil-kawza deciza minn din il-Qorti fis-16 ta’ Lulju 2001 fl-ismijiet **“Julie Scicluna pro. et. noe. vs Sammy Meilaq nomine et.”** (Citazzjoni numru 11/92 DS) gie ribadit li min ihaddem ghandu jipprovdi *“a safe system of work”* u *“a safe working environment”.* Dan id-dover jinkludi d-dover li l-makkinarju u l-istrutturi provduti minn min jaghti x-xoghol ghandhom jigu regolarment mantenuti u mizmuma hielsa minn difetti u mankanzi u ovvjament dan japplika ghall-arblu li kellu jsir ix-xoghol fuqu mill-attur f’din il-kawza.

Illi f’din il-kawza saret referenza ghal ***Munkman*** li fil-ktieb tieghu **“Employer’s Liability at Common Law”** (7th ed. 1971, Butterworths, p. 129) jelenka diversi modi kif l-*employer* jista’ jonqos milli jwettaq l-obbligi tieghu:-

“1. It may be that the employer has done nothing at all to carry out his obligations.

2. In the second place, the employer may have been informed of a defect or danger, but done nothing to remedy it.

3. Thirdly, the employer, knowing of a defect in his plant or premises, or of a danger in the course of the work, may have taken inadequate measures to eliminate and reduce the risk.

4. Fourthly, though the employer does not know that anything is wrong, it may be that he ought to know – that is, he could have found out by reasonable care.”

Il-Qorti apparti dan hija tal-fehma li l-korporazzjoni konvenuta ma rnexxiliex tipprova li l-attur b’xi mod ikkontribwixxa ghall-incident, jew li huwa seta’ b’xi mod jevitah u dan jirrizulta wkoll ikkonfermat mix-xhieda tat-tlett

impjegati li kienu ma' l-attur waqt l-incident u wkoll tal-persuna li qabdet lill-attur jaghmel l-istess xoghol, il-Principal tieghu Carmelo Camilleri, li zgur li kieku kien jaf b'tali perikolu ma kienx jibghat lill-attur u lil shabu jaghmlu dan ix-xoghol; fil-verita' il-korporazzjoni ma tistax tirnexxi bl-eccezzjonijiet taghha meta wiehed jara ppruvat b'mod mill-iktar konsistenti n-nuqqasijiet kollha taghha f'dan l-kaz, li gew addirittura kkonfermati mix-xhieda prodotti minnha stess, tant li dawn ammettew li ma kienu jsiru u lanqas qed isiru ebda ezamijiet sabiex jindikaw s-sahha u l-istat ta' l-arbli tad-dawl almenu qabel ma' jsir x-xoghol fuqhom; dan apparti li kien nuqqas ta' l-istess korporazzjoni li taghmel ix-xoghol sew tat-twahhil ta' l-arblu u wkoll in-nuqqas taghha li taghmel manutenzjoni denja u kif titlob is-sengha ta' l-istess.

Illi f'dan il-kuntest issir riferenza ghal dak li nghad mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza fl-ismijiet **"Emmanuel Grech vs Carmelo sive Charles Farrugia et nomine."** (Citazzjoni numru 275/88) deciza fis-7 ta' Dicembru 1994 fejn irriteniet l-oneru tal-prova li l-impjegat kien negligenti jaqa' fuq min ihaddem:-

"U dan sabiex jaghmel tajjeb ghal din l-aljenazzjoni ta' attenzjoni, prudenza u ghaqal, li jsofri haddiem industrijali, proprju ghaliex dik l-aljenazzjoni tkun fil-maggoranza tal-kazijiet, indotta mill-istess natura tal-attivita'".

Illi dan il-principju gie spjegat ukoll fil-kawza **"Borg vs Wells"** (deciza mill-Qorti tal-Kummerc fid-9 ta' Settembru 1981) fejn gie ritenut illi:-

"In planning a system of work, the employer must take into account the fact that workmen become careless in works involved in their daily work, u dan tenut kont ta' l-atmosfera tax-xoghol, id-diffikultajiet li jsib il-haddiem fil-kors tax-xoghol tieghu, il-hinijiet twal, l-ghaggla fix-xoghol u nuqqas ta' haddiema ohra li jkunu nkarigati biex jahdmu mieghu".

Illi sabiex ma jkun hemm l-ebda ekwivoku dwar dak li qieghda tghid il-Qorti, jerga' jigi ribadit li fil-fehma taghha

ma rrizulta fl-ebda mod li l-impjegat seta’ evita dan l-incident jew li huwa kkontribwixxa ghalih. Fil-fatt mar biex jaghmel ix-xoghol li kellu jaghmel fuq ordni tas-superjuri tieghu u tali xoghol kellu jsir necessarjament billi jintuza sellum sabiex l-attur jitla’ ma l-istess arblu anke ghaliex ma nghata l-ebda apparat iehor sabiex jitla’ ma’ l-istess; hadd mill-korporazzjoni, impjegati taghha li kienu mieghu, jew mill-principali tieghu u anke mid-dipartiment tal-*Health and Safety* ta’ l-istess Korporazzjoni ma ndikalu li tali xoghol kien ser ikun perikoluz ghaliex l-arblu kien fi stat hazin; dan ma sarx anke ghaliex l-istess korporazzjoni qatt ma ezaminat l-istat ta’ l-istess arblu qabel baghtet il-haddiema taghha sabiex jaghmlu tali xoghol, u jidher li s-sitwazzjoni ghadha hekk sallum; li gara minn dak in-nhar huwa li inbiddlu certi prattici, fosthom li l-arbli jkunu galvanizzati, u wkoll bil-mod kif jitwahhlu l-istess arbli, li ghalkemm pass il-quddiem, xorta ma jidhirx li huwa il-pass kollu necessarju sabiex jigi eleminat perikolu li jista’ jkun prevedibbli, nkluz li tigi ezaminata il-kundizzjoni ta’ l-istess arblu bil-mezzi idonei qabel ma’ jsir tali xoghol fuqu.

Illi dan il-principji gew ribaditi wkoll fis-sentenza **“Kevin Mallia vs Alfred Mizzi & Sons (Marketing) Limited”** (P.A. (T.M.) 9 ta’ Ottubru 2003) u **“Francis Busuttil vs Sammy Meilaq nomine”** (P.A. (PS) 9 ta’ Dicembru 2002) fejn inghad illi min ihaddem ghandu d-dover li jara li l-post tax-xoghol ikun dejjem fi stat ragjonevoli ta’ sikurezza ghal min ikun qed jahdem u dan gie segwiet konstantament fil-gurisprudenza inkluz fil-kawzi fl-ismijiet **“John Sultana vs Francis Spiteri et nomine”** (K. – 28 ta’ Mejju 1979); **“Carmelo sive Charles Galea vs Albert Mizzi et nomine”** (A.C. – 23 ta’ April 2001) u **“Il-Pulizija vs Pawlu Spiteri”** (Vol. XLV.iv.984) fejn inghad illi huwa obbligu ta’ min ihaddem li perjodikament jara li kondizzjonijiet ta’ l-attrezzi, apparat, makkinarju, u l-oggetti li jkunu ser jigu uzati mill-haddiema, jew li jkunu ser jahdmu fuqhom, ikunu fi stat tajjeb u ma jkunux ta’ perikolu ghall-istess haddiema u dan ghaliex jekk ma jsirx dan huwa naturali u facli li jesponu lill-istess impjegati ghall-incidenti li setghu jigu evitati kieku ma kienx hemm tali negligenza ta’ min ihaddem li jara li l-addetti tieghu jkunu qed jahdmu f’ambjent li wiehed ragonevolment kellu jqis li hu sikur. Din

il-manutenzjoni ma ghandhiex issir wara li jinqala' l-incident izda ghandha ssir dejjem sabiex jigi evitat tali incident. F'dan il-kaz din il-Qorti thoss li ma hemm l-ebda dubju li l-korporazzjoni kienet ghal kollox negligenti bil-mod kif inghad u kien tali nuqqas li tipprovdi post sikur li kkawza l-incident lill-attur.

Illi ghalhekk l-ewwel talba attrici ghandha tigi milqugha.

Illi ghal dak li jirrigwarda *lucrum cessans*, fir-rapport ta' l-esperti medici jirrizulta li r-rata ta' dizabilita' sofferta mill-attur bhala konsegwenza ta' l-incident hija fil-grad ta' 10%.

Illi l-introjtu ta' l-attur meta sehh l-incident kien ta' erba' t'elef u hames mitt lira Maltija (Lm4,500) fis-sena (kif jidher ghas-snin 1998, 1999, 2000 - Dok. "E" sa Dok. "G") u kien kellu sahra u *allowances* ta' Lm350 fis-sena, apparti x-xoghol *part-time* li kien irrendilu fis-sena 2000 l-ammont ta' Lm916 u skond huwa fis-sena 1998 – Lm1,084. Illi din il-Qorti thoss abbazi tal-provi prodotti ghandha timxi fuq l-ammont ta' Lm5,766 (Lm4,500 + Lm350 + Lm916 = Lm5,766).

Illi meta gara l-incident l-attur kellhu 39 sena u l-*multiplier* ghandu jigi kkalkulat minn dak in-nhar ta' l-incident skond kif ikkonfermat fis-sentenza **"Evan Xuereb vs Vincent Spalding et"** (P.A. (JRM) 10 ta' Lulju 2003) u **"David Farrugia vs George Sammut"** (P.A. (TM) – 9 ta' Dicembru 2004 u fid-dawl tas-sentenzi ricenti nkuzi dawk indikati fejn jinghad li fil-kaz ta' *multiplier* l-Qorti ghandha thares lejn l-eta' tal-vittma u mhux ma' kriterji arbitrarji, u meta wiehed jikkonsidra dak li jissejhu bhala *"the chances and changes of life"* u fid-dawl ta' decizjonijiet ta' din il-Qorti fl-ismijiet **"Gordon Spiteri vs Waste Control Services Limited"** (P.A. (RCP) 25 ta' Jannar 2000) u **"Lizio Agius vs Bernard Grech"** (P.A. (RCP) 31 ta' Jannar 2002) ser tadopera *multiplier* ta' tnejn u ghoxrin (22) sena ghal *working life expectancy*. Ghalhekk illikwidat d-danni kif gej:-

- Lm5,766 x 22 x 10% = Lm12,685.20

In vista tal-gurisprudenza recenti mbaghad, *in vista* tal-fatt li ghaddew sitt (6) snin minn meta sehh l-incident u b'riferenza ghas-sentenzi **"Angelo Galea vs Joseph D'Agostino et"** (P.A. (JSP) 16 ta' Dicembru 1996) u **"Olga Busuttil et vs Raymond Muscat"** (P.A. (GCD) 6 ta' Gunju 1997) u **"Arthur Bonello nomine et vs James Camilleri et"** (P.A. (JSP) 13 ta' Jannar 1998) u **"Darren Sammut vs Eric Zammit"** (P.A. (RCP) 29 ta' Novembru 2001) la darba ghaddew sitt snin mid-data tal-incident it-tnaqqis ghall-*lump sum payment* ma ghandux ikun ta' iktar minn 6% b'dan ghalhekk li l-ammont fuq indikat ghandu jinzel b'Lm761.11 ghall-Lm11,924.09.

Illi dwar l-ammonti ta' Lm990 bhala spejjez medici, l-istess attur ma ressaq l-ebda prova hlief id-Dokumenti "A" u "B" li huma cerifikati rilaxxati rispettivament minn Dr. Anthony Zrinzo u Mr. Raymond Gatt, li certament l-attur ikkonsulta, izda apparti dan prova ta' l-ispejjez l-ohra ma hemm xejn mill-atti processwali u ghalhekk *arbitro boni viri* din il-Qorti ser izid ma' l-istess ammont is-somma ulterjuri ta' Lm100 bhala spejjez ghall-istess konsulti, b'dan ghalhekk li s-somma ta' danni li qed tigi likwidata favur l-attur hija dik ta' tnax-il elf, u erbgha u ghoxrin lira Maltija u erbgha u ghoxrin lira Maltija u disa' centezmi (Lm12,024.09).

<u>III. KONKLUZJONI.</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-korporazzjoni konvenuta, **tilqa' t-talbiet attrici fis-sens hawn deciz** b'dan illi:-

1. Tiddikjara illi l-Korporazzjoni konvenuta hi responsabbli ghall-incident li fih safa korrut l-attur fil-15 ta' Gunju 2000.

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-attur minhabba dan il-korriment fl-ammont ta' tnax-il elf, u erbgha u ghoxrin lira Maltija u disa' centezmi (Lm12,024.09).

3. Tikkundanna lill-Korporazzjoni konvenuta thallas lill-attur id-danni kollha hekk likwidati fl-ammont ta' tnax-il elf,

u erbgha u ghoxrin lira Maltija u disa' centezmi (Lm12,024.09).

Bl-ispejjez komprizi dawk ta' l-ittra ufficjali tat-3 ta' Ottubru 2001 kontra l-Korporazzjoni konvenuta.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------